

Okullarda Önleyici Rehberlik Hizmetleri

Fidan Korkut*

ÖZET

Psikolojik danışma ve rehberliğin temel dört işlevinden birisi önlemedir ve önleme çalışmalarına istenmeyen durumların olmasını engellemeye yönelik çözüm arayışı olarak bakılabilir. Farklı düzeyleri olan önleme çalışmaları her türlü kurumda gerçekleştirilebilir de okul ortamlarında daha etkili olarak kullanılabilir. Önleme düzeylerinden ilki olan temel önleyici çalışmaların amaçlarından birisi, çalışılan grubun üyelerinin duygusal rahatsızlık veya sıkıntılarının tekrarını azaltmak, diğeri ise grup üyelerinin duygusal dayanıklılığını artırmaktır. Bu amaçlar, öğrencilere bir dizi temel yaşam becerileri öğreterek sağlanabilir.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: *Önleyici rehberlik, temel önleme çalışmaları, okullar*

ABSTRACT: *Preventive guidance in the schools.*

One of four approaches of counseling and guidance is prevention. Prevention may be viewed as an effort that seeks to avoid the occurrence of something undesirable. Among the preventive guidance levels especially primary prevention can be performed effectively in the school setting. One of primary prevention goals is to reduce the incidence of emotional distress or disturbance for members of a designated population. The other is to promote emotional robustness in that population. The above mentioned goal can be realized by teaching the students some life skills.

KEY WORDS: *Preventive guidance, primary prevention works, schools*

GİRİŞ

Myrick'e (1993) göre psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin krize müdahale edici, çare bulucu, gelişimsel ve önleyici olmak üzere dört temel yaklaşımı vardır. Her yaklaşımın diğeriyle binişik yanları olsa da her birinde, programların yönünü belirlemede, öğrencilere sağladıkları hizmet tiplerinde ve profesyonellerin zamanlarını nasıl geçirdiklerini etkilemede belirgin farklılıkları söz konusudur. Blocher (2000) bu kavramlardan sadece çare bulucu, gelişimsel ve önleyici kavramlarını kullanarak onlardan amaçlar biçiminde söz etmektedir. Baker (2000) önleme kavramını problemleri önleme ve bireysel gelişimi zenginleştirme anlamında ele alarak bu iki işlevi birarada kullanmaktadır. Son yıllarda diğeri bazı araştırmacılar da önleme ve geliştirici çabaları bir arada ele alma eğilimindedirler. Dinkmeyer ve Carlson (2001) gelişimsel etkinlikleri temel önleme çabalarının bir parçası olarak dikkate almaktadırlar. Atkinson (2002) da önleme ve normal gelişimle ilgilenmenin danışma mesleğinin temel konusu olduğunu savunmaktadır.

Juntinen ve Atkinson (2002) psikolojik danışmanların gelecekteki mesleki yaşamlarında oynayacakları en önemli rolün önleyici müdahaleleri öğretmek olacağını iddia etmektedirler. Ulusal Zihinsel Sağlık Kurumunun (NIMH) direktörü Hyman, son 20 yıldır önleme çalışmalarındaki artışı yorumlamak amacıyla yaptığı konuşmada, 21. yüzyılda psikolojik sağlık profesyonellerinin önleme araştırmaları ve

(*) Doç. Dr., H.Ü Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi.

uygulamaları aracılığı ile ulusal sağlığa büyük katkıda bulunabileceklerini belirtmiştir (Romano ve Hage, 2000). Bu yorumlar önleme işlevinin giderek önem kazanmasının göstergeleri olarak değerlendirilebilir.

Önleme Çalışmalarının Anlamı

Psikolojik sağlık hizmetlerinde kullanılan önleme kavramı tıbbın halk sağlığı alanından ödünç alınan bir kavramdır (Albee ve Ryan, 1998). Psikiyatrist olan Caplan (1964) önleyici sağlık yaklaşımlarını üçe ayırarak, temel önleme çalışmalarını hepsinin atası olarak kabul etmektedir. Temel önleme çalışmaları, toplumdaki tüm sağlık sorunlarının olmasını ya da tekrarlamasını azaltmaya yönelik çabalar ve daha etkilenmemiş kişileri hedeflemektedir. İkincil önleme çalışmaları henüz olmuş olayların süre ve sayı olarak yayılmasını engellemek amaçlı çabalar ve ilk sorunlar görüldüğünde gerçekleştirilir. Üçüncül önleme çalışmaları ise bu sorunların sonucunda oluşan bozuklukları, eksiklikleri azaltmayı hedeflemektedir. İyileştirmeyi de içerdiği için geleneksel modellere daha yakındır. Ana amaç, kişiyi yeniden topluma kazandırabilecek çalışmalar yapmaktır. Kaynakçalarda en fazla gösterilen yayın olmasına rağmen önlemenin bu halk sağlığı için yapılmış tanımı, bazı eleştiriler almaktadır. Baker ve Shaw (1987) ikinci ve üçüncü tip önlemenin önleme değil çare bulucu olduğunu düşünmektedirler. O nedenle, Baker (2000) önlemenin ayrımını sadece temel ve ikincil önleme olarak yapmaktadır. Temel önleme konusunda öncüler arasında yer alan Cowen (1982) üçüncü tipin, önleme değil tedavi; Albee (1995) ise rehabilitasyon olarak ele alınabileceğini savunmaktadır.

Anlatılanlar ışığında, önleyici rehberlik hizmetleri, gelecekte istenmeyen olay ve durumları önlemek için şimdiden bazı önlemler almak ya da seçenek olarak gelecekte istenen olay ve durumları arttırmak için bazı

etkinliklerde bulunmak biçiminde tanımlanabilmektedir (Albee ve Ryan, 1998). Romano ve Hage (2000) tarafından yapılan daha geniş çaplı tanımda önleme, problemin oluşunu, yaygınlığını ve problem davranışın etkisini azaltmak amaçlı düzenlenen önleme müdahalelerini içermektedir. Daha açık deyişle bu önleme tanımı, geleneksel olarak yapılan üç düzeyi içermesinin yanı sıra kişisel iyi oluşu, insanların yaşadıkları, öğrendikleri ve çalıştıkları çevreleri iyileştirecek sosyal ve politik değişim girişimlerini de içine almaktadır. İlk üç bölüm geleneksel ayrımlara benzese de dördüncü ve beşinci boyutlar risk azaltma çerçevesinde kavramlaştırılabilir. Risk azaltıcı taktikler de bireysel, grup ya da sistem düzeyinde olabilir ve biyolojik, psikolojik, sosyal ve çevresel değişkenlere yönelik çalışmaları gerektirebilir. Genel olarak bakıldığında bu tanım önleme kavramının genişliğini de göstermektedir. Önleme bakış açısının patoloji değil sağlıkla ilgili olduğunu söyleyen Conyne (2000), öncelikle temel önleme çalışmalarının üzerinde durmanın gerektiğini belirterek Romano ve Hage (2000)'nin bu ayrımına itiraz etmektedir. Sonuç olarak, ona göre sadece temel önleme düzeyi gerçek anlamda önlemedir. Bu yazıda da genel olarak önleme kavramı kullanıldığında temel önleme kastedilmektedir.

Önemeye dayalı hizmetler, aynı etkinlikler olmalarına rağmen bazı yazarlarca önleyici rehberlik (Kwan, 1992; Webb, 1993) bazılarınca da önleyici danışmanlık (Carr, 1977; Wetzig, 1990; Kiselica ve Look, 1993; Steiner ve Gest, 1996; Conyne, 1997; Blocher 2000; Dube, O'Donnel ve Novack, 2000; Juntunen ve Atkinson, 2002; Dumont ve McFadden, 2003) olarak adlandırılmaktadır. İlgili yazıda yaygın olarak önleyici danışmanlık kavramının kullanıldığı gözlenmektedir. Ülkemizde rehberlik ve psikolojik danışmanlık kavramlarının kabul gören genel kullanımına göre önleyici rehberlik kavramını kullanmak daha anlamlı görülmektedir. O nedenle bu yazıda önleyici rehberlik tanımı yeğlenmektedir.

Önleme Çalışmalarının Tarihçesi ve Etkililiği

ABD'de önleme çalışmalarının başlangıcı olarak Clifford Beer'in "A Mind That Found Itself" kitabını yazdığı 1908 yılı kabul edilmektedir. Yüzyılın ilk yarısında fazla etki yaratamamasının ve önleme çalışmalarının gelişmeye başlayamamasının nedenlerinden birisi profesyoneller arasında tedavi edici çabaların daha fazla önemsenmesi, diğeri ise İkinci Dünya Savaşı'nın etkileri nedeniyle tedavi hizmetlerine daha fazla önem verilmesinin sürmesi olarak gösterilmektedir (Kleist ve White, 1997). Öncelikle Caplan (1964) tarafından yazılan "Principles of Preventive Psychiatry" adlı kitabın, önleme çalışmalarının kuramsal ayrımlarının yapılmasında temel oluşturucu bir role sahip olduğu düşünülmektedir. Ardından 1977 de Ulusal Zihinsel Sağlık Enstitüsü bünyesinde Önleme Bürosu oluşturulmuştur (Kleist ve White, 1997). Temel önlemeyle ilgili araştırmaların tartışıldığı Vermont konferansları 1975 yılında başlamıştır. Bu alana ilişkin ilk dergi olan Journal of Primary Prevention dergisi 1980 yılından beri yayınına sürdürmektedir. The American Association of Applied and Preventive Psychology'in kurulması (AAAPP) ve onun dergisinin basımı da 1990'ların başında gerçekleşmiştir. Önemli olan bir diğer gelişme de APA'nın, 1998'deki kongresinin ana teması olarak önlemeyi ele alması ve son zamanlarda elektronik dergi Prevention and Treatment'i yayınlamaya başlaması olarak gösterilmektedir. Önlemeyle ilgili elektronik ortamdaki ilk konferans AAAPP tarafından Haziran 2000'de düzenlenmiştir.

Personnel and Guidance Journal (şimdiki adı Journal of Counseling and Development) dergisinde temel önleme ile ilgili bir özel sayı çıkarılmıştır (Shaw ve Goodyear, 1984). Ardından bu konuda iki önemli kitap yayınlanmıştır. İlki okullara yönelik olan Baker ve Shaw (1987) tarafından yazılan "Improving

Counseling Through Primary Prevention", ikincisi aynı yıl Conyne, tarafından yazılmış "Primary Preventive Counseling: Empowering People and Systems" adlı kitaptır. Ardından önleyici danışma anlayışı ile yazılmış kitaplarda artma gözlenmeye başlamıştır (J.J. McWhirter, B.T. McWhirter, A.M. McWhirter, E.H. McWhirter, 1998; Baker, 2000; Capuzzi ve Gross, 2000; Juntinen ve Atkinson, 2000). Önleme çalışmaları çok önceden başlamış olmasına rağmen artışlara ancak son yıllarda rastlanmaktadır (Durant ve McFadden, 2003).

Önleme çalışmalarının etkililiği ile ilgili yapılan bir dizi meta-analitik çalışmadan söz edilebilir (Baker, ve ark. 1984; Catalano, Berglund, Ryan, ve ark. 2002; Durlak ve Wells, 1997; Lipsey and Wilson, 1993). Durlak (1997) kayda değer başarılar elde eden zihinsel sağlık, eğitim ve fiziksel sağlık alanında, ailelerle gençlerle ve çocuklarla yapılmış 1200'den fazla önleme çabalarının sonuçlarını gösteren araştırmanın varlığından söz etmektedir. Önleme çalışmalarıyla ilgili metaanaliz araştırmalarına göre önleme çalışmaları genel olarak etkilidir ve etkileri görece yaşam boyu sürmektedir (Durlak ve Wells, 1997).

ÖNLEME ÇALIŞMALARI VE OKULLAR

Önlemeye dayalı etkinlikler sadece çocuk ve gençler için değil her yaşta insanı ve her tür kurumu hedef alacak biçimde düzenlenebilmektedir. Ancak önleyici çalışmalar, ağırlıklı olarak eğitim sisteminde gerçekleştirilmektedir. Bunun en önemli gerekçesi çocuk ve gençlerin bu tip hizmetlerden daha fazla yararlanmaları ve bunu yetişkinliklerine taşıyabilmeleridir. Bu nedenle okul öncesi eğitimin ve ilkokulun ilk yılları bu tip hizmetlerin odağı haline geldiğinde, hizmetler daha etkili olmaktadır. Bu sayılı, üç düşünceye dayanmaktadır: Bunlar, yeterliğin kaynaklarının ilk yıllarda yatması, bu psikolojik yapının

sonraki yıllarda değişmeye dirençli olması ve problemlerin gelişmesinin ilk yıllarda başlamasıdır (Shaw, 1986). Albee'ye göre de (1999) yaşam boyunca etkileri görülen önleme çalışmalarına mantıken yaşam üzerinde kuvvetli etkisi olan çocukluk ve gençlik döneminden başlamak sağlıklı bir yoldur. Shaw (1986) önleyici çalışmaların başlaması için okulların en iyi yerler olduğunu düşünmektedir. Ona göre bunun nedenlerinden ilki çocukların zamanlarının çoğunu okullarda geçirmeleri, diğeri okullarda kısa süreli ek eğitimlerle bu işi yapabilecek profesyonel kişilerin olması ve sonuncusu okulların diğeri görevleri ile önleyici çabaların paralellik göstermesidir.

Okullar, sosyo-kültürel ağlar olarak açık ve dinamik sistemler olarak ele alınabilirler. Bu nedenle bazı gençlik sorunlarının önlenmesi için okul temelli önleme çabaları daha fazla etkili olma gizil gücünü taşımaktadırlar (Sink and Rubel, 2001). Daha önce de belirtildiği gibi, temel önleme çalışmaları için tek uygun kurum okul değilse de okulun bazı nitelikleri nedeniyle diğeri kurumlardan daha fazla avantaja sahip olduğu bir dizi araştırmacı tarafından vurgulanmaktadır (Clarizio, 1979; Cowen, 1982; Crisp, 1986; Weissberg, 1990; Barnes, 1998; Hans, Jandrisevitz, Theiler, Anders, 2001; Cowen, 2001). Ülkemizde rehberlik hizmetleri en fazla eğitim sistemi içinde geliştiği için bu etkinlikleri okullarda gerçekleştirmek daha kolay ve anlamlı olabilir.

Gençlik Sorunları ve Önleme

Okullardaki önleme çabalarına başlamada en çok önemli olan noktalardan birisi gençler arasındaki sorunlardır. Zihinsel sağlık alanında sadece hastalıkların aza indirilmesine, önlenmesine değil aynı zamanda günlük işlevlerin olumlu niteliklerinin artırılmasına da gereksinim duyulmaktadır (Magyary, 2002). O nedenle sadece sorun önlemek için değil

gençlerin sağlıklı gelişimleri için de bu tür çabalar yararlı olabilmektedir. Hall ve Torres'in (2002) aktardığına göre ABD'nde 5-24 yaş arasındakilerin ölüm nedenlerinin ilk dördü motorlu araç kazaları, kasıtsız yaralanmalar (düşme, ateşli silah, zehirlenme) öldürülme ve intihar olarak sıralanmaktadır. Ayrıca istenmeyen hamilelikler kadar cinsel yolla geçen hastalıklar da her yıl milyonlarca genci etkilemektedir. Grunbaum, Kann, Kinchen ve arkadaşları (2002) yapılan ABD çapındaki büyük bir taramaya göre 10-24 yaş arasındaki gençlerde rastlanan sorunlar şöyle sıralanmaktadır: Gençlerin, % 8.8'i intihar girişiminde bulunuyor, %45.6'si cinsel yaşama sahip ancak çoğu korunmasız ilişkiler yaşıyor, kızlar arasında %4.7 oranında erken hamileliğe rastlanıyor, %13.6'si aşırı kilolu, %59.9'u kilo kaybetmek için yoğun çaba içinde ancak bunların % 13.5'i ciddi yemek bozukluğu yaşıyor. Bir diğeri ABD'de ülke çapında yapılan araştırmada gençler arasında zihinsel (duygusal, davranışsal ve düşünsel) sağlık hastalıklarının görülme oranı %12, uyumsuz davranışların oranı %15 olarak bulunmuştur (Walker and Townsend, 1998).

Aşağıda ülkemizdeki gençler arasındaki sorunlar kısaca gözden geçirilmiştir. Şiddet ile ilgili olarak Türkiye'de de okullarda gençler arasında şiddetin arttığına ilişkin sansasyonel medya raporlarına rastlanmaktadır. Ancak, okulda şiddetin gerçek yaygınlığına ilişkin ne ülke çapında bir çalışma, ne de bu inancı onaylayacak ya da onaylamayacak anlamlı sayıda araştırma sonucu vardır (Sümer ve Aydın, 1999). Öte yandan okullarda şiddet ile ilgili olarak Öğülmüş (1993,1996) tarafından gerçekleştirilen bazı araştırmaların varlığı bu konuya dikkatin çevrildiğinin göstergesi olarak düşünülebilir. Madde bağımlılığı ile ilgili olarak Türkiye'deki bağımlı sayısını ve yaygınlığını kesin rakamlarla vermek oldukça zordur.

Yılman (1996) tarafından orta öğretim ve üniversite gençleri ile gerçekleştirilen bir araştırmada alkol ve

uyuşturucu madde kullanım oranları saptanmaya çalışılmıştır. Araştırmaya göre alkol ve uyuşturucu madde kullanım oranları orta öğrenimde kızlarda %03, erkeklerde %04; üniversite öğreniminde kızlarda %03, erkeklerde ise %1.6 olarak bulunmuştur. Ülkemizde intihara girişen ve gerçekleştirenlerin oranı Avrupa'ya göre daha düşüktür (Sayıl ve Devrimci-Özguven, 1998). İntiharla ilgili olarak Sayıl ve Devrimci-Özguven (1998) tarafından yapılan çalışmada ülkemizde 15 yaşın üzerinde intihara girişen her 100.000 kişinin 31.9'unun erkek, 85.6'sının kadın; gerçekleştiren her 100.000 kişinin 9.9'unun erkek, 5.6'sının kadın olduğu bulunmuştur. Türkiye'de intihara girişenlerin büyük bir çoğunluğu Avrupa'daki gibi 15-24 yaş arasındadır. İntiharı gerçekleştirenler Avrupa'da daha çok 40 yaş ve üzeri iken ülkemizde 15-24 yaş arasındadır. Erkekler arasında intiharı gerçekleştirme, kadınlar arasında girişme riski daha yüksek olarak görülmektedir. Bilici, Bekaroğlu, Hocoğlu ve arkadaşlarının (2002) Trabzon'da yaptıkları araştırmada intihara girişen ve gerçekleştiren her 100.000 kişinin sırasıyla 31.5 ve 2.6 olduğu bulunmuştur. Araştırmada ayrıca, intihara girişen ve gerçekleştirenlerin en fazla gençler, bekarlar ve işsizler olduğu bulgusu da elde edilmiştir. O nedenle bu gruplar risk grupları olarak düşünülebilir. Yeme bozuklukları ile ilgili üniversite öğrencileri ile yapılan bir araştırmada yeme bozukluğu (Anoreksiya ve Bulimiya Nervosa) sıklığı kızlarda %6 ve erkeklerde %2 olarak bulunmuştur (Alpargun, 1995). Türkiye'de 9 - 17 yaş arası çocuklar üzerinde Tuncer (2002) tarafından yapılan bir araştırmaya göre, obezite oranı erkeklerde yüzde 11.2, kızlarda ise yüzde 9.4 tür. Bu oran yüksek sosyo-ekonomik gruba mensup çocuklarda daha yüksektir. Araştırmaya göre ülkemizde obezite oranında bir artış gözlenmektedir.

Sözü edilen gençlik sorunlarına bakıldığında, bu konuda yeterli araştırma olmasa da Türkiye'de o kadar fazla sorunun olmadığı düşünülmektedir. Öte yandan

Türkiye 1983'ten sonra telekomünikasyondaki gelişimlerle birlikte batı ve doğu arasında değerler, tutumlar, yaşam biçimleri açısından bir geçiş süreci yaşamaktadır. Bu geçiş geleneksel değerlerden batı değerlerine kayma ve batılı yaşam tarzını daha fazla benimseme doğrultusundadır (Mocan-Aydın, 2000). Bu anlamda batıdaki değerleri almanın getirdiği uyum süreci gençler arasında bazı sorunların artmasına yol açabilmektedir. Genelde önleme programları yaşam ya da güvenlik tehdit altına girdiğinde istenmektedir. Bu istekler bir çok kurban verildikten sonra ya da tehditler nedeniyle potansiyel kurbanlar olduğunda daha da belirginleşmektedir (Gibson ve Mitchell, 1995). O nedenle beklemek yerine bazı önleme çalışmalarına başlamak akılcı bir yol olabilir. Hepsinin ötesinde amaç sadece sorunları önlemek değil gençlerin daha etkili davranan yetişkinler haline gelmeleri de olduğu için onlara bazı becerilerin öğretilmesini dikkate almak önemlidir.

Önleme Çalışmalarının Sayıltıları

Okullardaki temel önleme çalışmalarının uygulanmasında iki temel sayıltı vardır. Bunlardan ilki bütün öğrencilerin rehberlik hizmetlerinden yararlanmalarının gerektiği, diğeri ise bu servislerin varoluş nedenlerinin öğrenciler olmasıdır (Baker ve Shaw, 1987). Rehberliğin felsefesinde yer almakla beraber, uygulamada ağırlıklı olarak özel ilgi göstermeyi gerektiren çocuklarla, sorunlu çocuklar üzerinde daha fazla durulduğu için bu sayıltılar yerine getirilememektedir. Gerçekten de okul danışmasının temel olarak ilgisi çare buluculuktan çok önlemek olmasına rağmen uygulamada, sorunları olan öğrencilerinin acil gereksinimleri nedeniyle önleme çalışmalarına daha az zaman kalmaktadır (Daws, 1973). Oysa okul rehberlik servislerinde bütün çocuklara ve gençlere ulaşabilecek, pratik ve etkili olabilecek yolları sağlayabilecek gizil gücü olan programların oluşturulmasına gereksinim vardır.

Temel önleme çalışmalarının önemi bütün öğrencilere yönelik olmalarının yanı sıra ekonomik olmalarından da kaynaklanır. Öncelikle, bu çalışmalar bireyden çok gruba yöneliktir. Bu gruplar, anababalar, öğretmenler, çocuklar, gençler ya da sınıflar biçiminde olabilir. Bu tip çalışmaların etkililiği okul, aile ve toplum güçlerinin işbirliği ile yapıldığında başarılı olmaktadır. Çevresel gerçekleri dikkate almayan önleyici çalışmaların başarıya ulaşamayacakları pek çok yazar tarafından vurgulanmaktadır (J.J. McWhirter, B.T., McWhirter, A.M., McWhirter, E.H., ve McWhirter, 1998; Winett, 1998; Catalano, Berglund, Ryan ve ark. 2002).

Önleme Çalışmalarının Ön Koşulları

Önleme çalışmaları için gerekli olan ön koşulları Steenbarger ve Conyne (1995), iki grupta özetlemektedirler. İlk koşul öğrencilerin gereksinimlerinin taranması, soruna yol açabilecek yaygın olarak görülen davranışların saptanması, çalışmaların sonuçlarının başarılı olmasında etkili olabilecek kişisel, sosyal, çevresel ve kurumsal kaynakların belirlenmesidir. Diğer koşul ise bu çalışmaların yapılabilmesi için iyi bir ekibin kurulmasıdır. Baker ve Shaw'a göre (1987)

okullardaki önleme çalışmalarına başlarken dikkate alınması gereken bazı noktalar Şekil 1'de kısaca özetlenmiştir.

Şekil incelendiğinde önleme çalışmalarına başlarken risk altındaki çocukların özelliklerinin, etkili olmayan öğretmen ve anababa davranışlarının gelişimi engelleyici olabilecek nitelikteki çevrelerin tanımlanmasının önemi görülmektedir. Bir okulda bu özelliklerin hangi derecede olduğunun belirlenmesi nasıl bir önleyici çalışmanın yapılması gerektiği konusunda öncelikli bir öneme sahiptir.

Önleme Çalışmalarının Genel Özellikleri

Yukarıda sözü edilen koşullara eklenebilecek diğer bir nokta da kuramsal temeli güçlü, yapılandırılmış bir programın hazırlanmasının gereğidir. Bu programların okulun gereksinimleri ve hedefleri ile uyumlu olması ve hazırlanırken okul sistemindeki diğer birimlerden de destek alınması, önleyici çalışmaların başarılı olmasını arttırmaktadır. Önleyici rehberlik çalışmalarının yapılabilmesi için öncelikle dikkate alınması gereken yukarıdaki noktalara dayanarak temel

Şekil 1. Önleme Çalışmalarına Başlarken Dikkate Alınacak Noktalar

Risk altındaki çocukların tanımlanması	Etkili olmayan yetişkin davranışlarının tanımlanması	Geliştirici olmayan çevrelerin tanımlanması
Gelişimsel gerilik	Davranış yönetmede eksiklik	Okulda başarısızlık
Sosyal becerilerde eksiklik	Grup yönetmede eksiklik.	Devamsızlık
Öğrenme becerilerinde eksiklik	Disiplin becerilerinde eksiklik	Vandalizm/diğer asilikler
Kendini yönetme becerilerinde eksiklik	İletişim becerilerinde eksiklik	Madde kullanımı
Benlik algısının düşüklüğü	Stresle başetmede eksiklik	Ders/sınıfta kalma
Ölümlerle karşılaşma	Çocuk gelişimini bilmeme	Okuldan kaçma
Boşanmayla karşılaşma	Çocuk bakımını bilmeme	Okulun öğrenci algısı
Kaza/ciddi hastalık geçirme		Okulun öğretmen algısı
Sosyal destek eksikliği		
Çocuk istismarının olması		

önleme çalışmalarının genel özellikleri Conyne (1994) tarafından şu şekilde özetlenmiştir: Olaydan öncedir, sağlıklı ya da riskteki kişilere yöneliktir, sorunların ortaya çıkmasını azaltıcıdır, grup temellidir, risk etmenlerini azaltmak, koruyucu etmenleri artırmak için kullanılır, sistematik ve ekolojiktir, kültürel olarak duyarlı ve geçerlidir, sosyal yargı ile ilgilidir ve azınlık gruplarını temsil etmeye ve desteklemeye niyetlidir, işbirliğine dayalıdır ve bireyi yetkinleştiricidir.

Baker ve Shaw (1987) tarafından oluşturulan bir modelde önleme çalışmalarında dolaylı ve dolaysız hizmetlerden söz edilir. Modelde genel olarak psikolojik hizmetler, temel önleme, ikincil önleme-müdahaleler (psikolojik danışma gibi çalışmalar) ve tedavi- üçüncü önleme (klinik temelli, psikoterapötik yardım) biçiminde ele alınmaktadır. Modelde psikolojik danışma ve rehberliğin temel önleme çalışmalarının oldukça büyük bir öğrenci grubuna yapılabileceği ifade edilmektedir. Aynı zamanda modelin etkili olarak gerçekleştirilmesi halinde sonraki hizmetlere gereksinim duyacakların sayısında azalmaya yol açacağı şematik olarak gösterilmektedir. Aynı yazarlara göre dolaysız hizmetler psikolojik danışmanlar, psikologlar tarafından çocuk ya da gençlere sağlanabilir. Dolaylı hizmetler ise psikolojik danışmanlar ya da psikologlar tarafından yetişkinlerin işlevleri iyileştirildiğinde çocuk ve gençlerininkinin de iyileşeceği fikrinden yola çıkılarak yetişkin kişilere yönelik olarak gerçekleştirilir. Aynı yazarlara göre dolaysız hizmetler için örnek olarak çocuklara iletişim becerileri, gevşeme teknikleri, çatışma çözme becerilerini öğretmek verilebilir. Dolaylı hizmetler için öğretmenlere iletişim becerilerinin yanısıra sınıf yönetimi, anabalarla görüşme ve program geliştirme becerilerini; anabalara iletişim becerilerinden başka davranış yönetimi ve çocuk bakım becerilerini öğretmek örnek olarak verilebilir.

Sürekliliği de hedefleyen temel önleme müdahaleleri etkili olarak yapıldığında bu iki müdahale tipine gereksinimlerin sayısının da azalacağı düşünülmektedir. Ancak psikolojik danışmanlar zamanlarının çoğunu ikincil önleme çalışmalarına ya da terapilere ayırmaktadırlar (Johnson ve ark., 1997). Oysa okullarda çalışan psikolojik danışmanlar tüm öğrencilere bu hizmetleri sağlayamazlar. Bunun nedenleri öğrenci sayılarının fazla olması, bu tür hizmetler için uygun zaman ayarlamada sorun yaşanması, bazen psikolojik danışmanların sınırlı derecede yeterlik ve uzmanlığa sahip olmaları ve bazı öğrencilerin bu tür hizmet almaya isteksiz olmaları biçiminde sıralanabilir. Baker (2000) okullarda her işleve yeterince zaman ayırabilecek dengeli programların yapılmasının gereğinden söz etmektedir. Ona göre bu, psikolojik danışma hizmetlerindeki diğer müdahale amaçları ile önleme amaçlarının dengeli olması anlamındadır. Dengeli programların başarılı olmaları örgütlenmiş ve sistematik bilgi verici olmalarına bağlıdır. Moles (1991) yaptığı bir araştırma sonucunda Amerika'daki okullardaki programların çoğunun dengeli olmadığını bulmuştur.

Temel Önlemenin Bazı Teknikleri

Temel önleme hizmetlerini gerçekleştirmede kullanılabilecek pek çok yol ve teknik vardır. Gereksinimlere, koşullara göre bunlar zenginleştirilebilir ya da daha yaratıcı teknikler kullanılabilir. Farklı araştırmacılar tarafından önerilen tekniklerin bazıları kısaca şöyle özetlenebilir: İletişim becerilerini öğretmek (Baker ve Shaw, 1987; Elias, Bruene-Butler ve Blum, 1997; Capuzzi ve Gross, 2000); psiko-eğitim vermek (Baker ve Shaw, 1987; Conyne, 1997; Newsome ve Gladding, 2003); stresle başa çıkma (Cowen, 1982; Baker ve Shaw, 1987; Caplan ve Caplan, 2000; Capuzzi ve Gross, 2000), güvengenlik eğitimi (assertiveness training) (Baker ve

Shaw, 1987; Botvin ve Dusenbury, 1989), sosyal problem çözme (Baker ve Shaw, 1987; Elias, Bruene-Butler ve Blum, 1997), kademeli olarak kas gevşetme (Baker ve Shaw, 1987; Kiselica ve Baker, 1992) gibi becerileri öğrencilere kazandırmak, etkili teknikler olarak önerilmektedir. Bunların yanısıra kızgınlık duygusunu yönetmeyi, yaşam becerilerini geliştirmeyi (Mc Whirter, ve ark. 1998), sosyal becerileri (Cummings ve Haggerty, 1997; O'Neil, 1997), zaman yönetimini (Dinkmeyer and Dinkmeyer, 1984) ve çatışma çözme becerilerini öğretmek (Weinhold ve Weinhold, 2000); cinsel eğitim vermek (Tingle, 2002); madde kullanımına (Mc Whirter, ve ark 1998), intihar (Kalafat ve Ryson, 1999), yeme bozukluklarına (Grave, DeLuca, Campello 2001; Rohwer (2001) yönelik eğitim vermek; iyi olmayı artıracak yolları göstermek (Cowen ve ark.,1996) ve akran desteğinden yararlanmak (Coi, ve ark. 1993; Blocher, 2000), bilişsel değişim için öğrenme taktiklerini, öz yönetim ve öz kontrolü öğretmek (Capuzzi ve Gross, 2000), mesleki eğitim vermek, çocuklarda yeterlilik gelişimini sağlamak (Baker ve Shaw, 1987) ilgili yazında yer alan diğer bazı önleme teknikleridir.

Ülkemizde ve Diğer Ülkelerde Önleme Çalışmaları

Ülkemizde psikolojik danışma ve rehberliğin önleyici boyutu ile ilgili mesleki kurumlarca bazı vurgulamalar yapılmıştır. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği'nin (Türk PDR-DER) ilk olarak 1995'te yayınladığı Etik Kurallar kitabında, üç farklı ama birbirini tamamlayıcı etik yol göstericiden yola çıkarak psikolojik danışman rollerini çarebulucu, önleyici ve geliştirici olarak tanımlanmıştır (Türk PDR-DER, 2000). Bunun yanısıra Milli Eğitim Bakanlığının, 2001 yılında güncelleştirilen Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği'nin 12. maddesinde "örgün ve yaygın eğitimdeki rehberlik ve psikolojik

danışma hizmetlerinde sorunlara erken müdahale ve özellikle sorunun oluşmamasına yönelik gelişimsel ve koruyucu yaklaşım esastır" ifadesine yer verilmiştir (TC Resmi Gazete, 2001). Yönetmelikte önleyici hizmetlerden koruyucu hizmetler biçiminde söz edilmektedir. Öte yandan önleme çalışmalarının çoğunda koruyucu etmenler kavramı, risk etmenleri ile birlikte ele alınmaktadır (Coi, Watt ve ark, 1993; Conyne, 1994; Durlak, 1998; Blocher, 2000). Koruyucu etmenlerin önleme çalışmalarının kavramlarından biri olması anlam karışıklığına yol açabileceğinden bu hizmetler için önleme hizmetleri kavramının kullanılmasının daha anlamlı olacağı düşünülmektedir.

Doğrudan önleme kavramı kullanılarak yazılmış bir yayına rastlanmasa da ülkemizde dolaylı olarak özellikle ikincil önlemeyle ilgili bazı çalışmaların olduğu görülmektedir. İletişim becerilerinin (Abacı, 1995; Korkut, 1996), empati becerilerinin (Dökmen, 1994), sosyal becerilerin (Akkök, 1996a, 1996b; Çakıl, 1998), güvengenlik (atılgnalık) becerilerinin (Voltan, 1980; Çulha ve Dereli, 1987), sınav kaygısıyla (Ergene, 1994) ve kızgınlık duygusuyla başa çıkabilmenin (Bilge, 1996) öğretilmesiyle ilgili bazı programlar hazırlanıp uygulanmıştır. Ancak bu uygulamalar okullarda yaygın değildir ve temel önleme amaçlı olarak hazırlanmamışlardır.

Diğer ülkelerdeki okullarda önleyici çalışmalarda bir artış gözlenmektedir. Örneğin İngiltere (Lloyd, Joyce, Hurry, Ashton, 2000); Kanada (Cole, 1995); Fransa (Silbereisen, Kastner, 1986; Gerlicher, 1989); Almanya (Aronen and Kurkela, 1996); Finlandiya, (Santacreu, Frojan and Hernandez, 1992; Villena and Castillo, 1999; İspanya, (Hazell,1993; Hazell ve King, 1996); Avustralya (Sveen ve Denholm, 1997) ve Çin'de (Chan, 1999; Cheng, 1999) okullarda gerçekleştirilen bazı önleme çalışmaları vardır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Milli Eğitim Bakanlığı Orta Öğretimde ve Yaygın Eğitimde Rehberlik Şube Müdürlüğü'nün son çalışmalarından birisi gençlik sorunları ve koruyucu-önleyici rehberlik hizmetleri ile ilgilidir. Şubenin 2001-2005 yılları arasındaki çalışma programı çerçevesinde gençleri suç ve şiddet, intihar, madde bağımlılığı, sapkın gruplara katılım gibi risklere karşı rehberlik hizmetlerinin okula dayalı olarak yapılandırılması projesi de yer almaktadır. Şubenin bu projesinde önleme programlarının oluşturulmasından da söz edilmektedir (www.meb.gov.tr 2002). Bu projeye başlanma nedeni ülkemizdeki bazı gençlik sorunlarının farkedilmesi ve önlemek için bazı müdahalelerin yapılmasında okulların en iyi kurumlar olduğunun düşünülmesidir. Genel olarak okullarda gerçekleştirilebilecek önleme çalışmaları ile ilgili olarak özet biçiminde şunlar söylenebilir:

- Önleme programlarının mutlaka kuramsal bir temeli olması gerekmektedir.
- Programlardaki her etkinliğin amacının ve nasıl gerçekleştirileceğinin iyi belirlenmiş başka deyişle son derece iyi planlanmış olması gereklidir (Conyne, 1994;1997; Dryfoos, 1990; Akt. Weissberg ve Douglas, 1997).
- Bazı beceri eğitimi programları rehberlik saatlerinde uygulanabileceği gibi okulun ders programları içine uygun derslerin içerikleriyle kaynaştırılabilir (Zins, 2001).
- İyi bir program geliştirebilmek için çok iyi bir program geliştirme bilgisine gerek vardır. Bunun için program geliştirme uzmanlarıyla işbirliği anlamlı olabilir.
- Önleme çalışmaları sırasında okuldaki yöneticiler, öğretmenler, diğer uzmanlar, diğer çalışanların da fikir ve işbirliğine gerek vardır. Önleme çalışmaları gerçekleştiriliyorken bu konuda öğretmenlerden destek alınması kaçınılmaz bir gerekliliktir.

• Bazı programların yürütülmesinde akranlardan destek alınabilir.

• Anababaları, ailenin diğer üyelerini ve toplumun diğer güçlerini de dikkate alarak etkililik artırılabilir.

• Diğer meslek gruplarından ve kurumlardan da destek alınabilir. Onlarla bazı programlar için işbirliği yapılabilir. Buna örnek olarak madde bağımlılığı ile ilgili bir önleme çalışmasında işbirliği yapılan polisler ya da beslenme bozukluklarını önlemek için beslenme uzmanları ya da cinsel eğitim için biyologlar ya da hemşireler, doktorlardan destek almak gibi.

• Kısa süreli olan çalışmaların etkisinin uzun sürmediğini gösteren araştırma sonuçları vardır (Catalano ve ark. 2002). O nedenle iyi planlanmış uzun süreli çalışmalar yürütmek daha etkili olabilir.

• Tek bir beceri geliştirmeye yönelik olan yerine bir kaç beceriyi birarada veren programların daha etkili olduğu anlaşılmaktadır (Durlak ve Wells, 1997). Örneğin sadece etkili iletişim becerileri öğretmek yerine bununla beraber kızgınlık yönetimi, çatışma çözme becerilerinin birarada olması daha anlamlı sonuçlara götürmektedir.

• Kültürel gerçekleri dikkate alan bir önleme programının başarı olasılığı daha fazla olacaktır (Conyne, 1994; 1997; Vera, 2000).

• Önleyici rehberlik hizmetleri sadece doğrudan öğrencilere sunulması yerine anababalara, öğretmenlere verilen eğitimlerle daha etkili hale getirilebilir. Bu çabalar, dolaylı önleme çalışmalarının bir gereğidir. Sadece öğrencilerin bu hizmetleri almaları eğer öğretmen ve anababaları bu anlayışa sahip değillerse çok etkili olmamaktadır. Kaldı ki anababalara ve öğretmenlere sunulan bu hizmetler sadece gençlerin değil yetişkinlerin de yararlanabileceği türdendir.

Önleyici rehberlik çalışmalarını, okullarda yaygınlaştırmanın öneminden söz edilen bu makalede akademisyenlerin, psikolojik danışmanların ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın yapabilecekleri üzerinde de durulmuştur. Psikolojik danışmanlar önleyici rehberlik

çalışmalarını diğer çalışmalarının yanında haftalık görüşmeler biçiminde planlayabilirler ya da hazır olan bazı programlardan yararlanabilirler. Bu konuda akademisyenlere ve Rehberlik Araştırma Merkezlerindeki uzmanlara program hazırlama, geliştirilen programları psikolojik danışmanlara öğretme ve yayma görevleri düşmektedir. O nedenle Psikolojik Danışma ve Rehberlik ve Eğitimde Psikolojik Hizmetler alanlarında eğitim veren bölümlerde önleme hizmetleriyle ilgili planlı olarak paket programların nasıl hazırlanabileceğinin ve uygulanabileceğinin öğretildiği ve uygulandığı derslerin olmasında ya da uygun derslerde bu konulara yer verilmesinde yarar vardır. Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı, çalışan rehber öğretmen ve psikolojik danışmanlara hizmetçi eğitim verecek önleme hizmetleriyle ilgili yapılabilecekleri aktarabilir ve böylece bu hizmetin yaygınlaştırılması sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Abacı, R. (1995). Egan ve Nottingham İnsan İlişkileri Becerileri Eğitim Modellerinin Grup Üyelerinin Kendine Saygı, Kendini Kabul ve Kendini Gerçekleştirme Düzeylerine Etkisi. Yayınlanmamış Araştırma.
- Akkök, F. (1996a). İlköğretimde Sosyal Becerilerin Geliştirilmesi (Anne-baba el kitabı). MEB Yayınları.
- Akkök, F. (1996b). İlköğretimde Sosyal Becerilerin Geliştirilmesi (Öğretmen el kitabı). MEB Yayınları.
- Albee, G.W. (1995). Counseling and Primary Prevention. **Counseling Psychology Quarterly**, Vol .8,no.3, 205-212.
- Albee, G.W. (1999). Prevention, not Treatment, is the Only Hope. **Counseling Psychology Quartely**, Vol.12, No.2, 133-146.
- Albee, G.W. and Ryan, W. (1998). An Overview of Primary Prevention. **Journal of Mental Health**, Vol 5, 441-450.
- Alpargun, D. (1995). Uludağ Üniversitesi Öğrencilerinde Anoreksiya Nervoza ve Bulimiya Nervoza'nın Görülme Sıklığı ve Bu Vakaların Kişilik Yapılarının Araştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Bursa; Uludağ Üniversitesi,
- Aronen, E., Kurkela T., and Sipra A. (1996). Long-term Effects of an Early Home-based Intervention. **Journal of The American Academy of Child and Adolescent Psychiatry**, Vol 35, no.12, 1665-1672.
- Atkinson, D.R. (2002). Counseling in the 21. Century: A Mental Health Profession Comes of Ages. In Juntenen C.L. Atkinson D.R. (Ed), **Counseling Across The Life Span: Prevention and Treatment**. (3-21) Thousand Oaks, CA: Sage Publications. 3-21.
- Baker, S.B. (2000). **School Counseling for 21st Century**. Third edition, Merrill Prentice Hall.
- Baker, S.B. and Shaw, M.C. (1987). **Improving Counseling Through Primary Prevention**. Ohio: Merrill Publishing Company. A Bell and Howell Company.
- Baker, S.B., Swisher, J.D., Nadenichek P.E., and Popowicz C.L. (1984). Measured Effects of Primary Prevention Strategies. **Personnel and Guidance Journal**, 62(8) 459-464.
- Barnes, J. (1998). Mental Health Promotion: A Developmental Perspective. **Psychology, Health and Medicine**, Vol. 3, No.1, 55-69.
- Bilge, F. (1996). Danışandan Hız Alan ve Bilişsel Yaklaşımlarla Yapılan Grupla Psikolojik Danışmanın Üniversite Öğrencilerinin Kızgınlık Düzeylerine Etkisi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi.
- Bilici, M., Bekaroğlu, M., Hocaoğlu, C., ve ark. (2002). Incidence of Completed and Attempted Suicide in Trabzon, Turkey. **Crisis**, 23(1).
- Blocher, D.H. (2000). **Counseling: A Developmental Approach**. 4th Ed. New York, John Wiley ve Son.
- Botvin, G.J. and Dusenbury, L. (1989). Substance Abuse Prevention and of Competence. In Bond L.A., Compas B.E. (Ed) **Primary Prevention and Promotion in the Schools. Primary Prevention of Psychotherapy**, (146-178) Newbury Park,CA: Sage Pub.

- Çakıl, N. (1998). Sosyal Beceri Eğitiminin Üniversite Öğrencilerinin Yalnızlık Düzeylerine Etkisi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi.
- Caplan, G. and Caplan, R.B. (2000). The Future of Primary Prevention. **The Journal of Primary Prevention**, Vol 21, No. 2, 131-136.
- Caplan, G. (1964). **Principles of Preventive Psychiatry**. New York Basic Books.
- Capuzzi, D. and Gross, D.R. (2000). Approaches to Prevention. In Capuzzi D Gross DR (ed) **Youth Risk: A Prevention Resource For Counselors, Teachers and Parents** (3rd Ed. 23-39) Alexandria, VA: APA Publish.
- Carr, R.A. (1977). Test Anxiety: A Political Problem, an Alternative View. **Canadian Counselor**, Vol.11, No. 2, 65-69.
- Catalano, R.F., Berglund, M.L., Ryan, J.A.M., ve ark. (2002). Positive Youth Development in the United States: Research Findings on Evaluations of Positive Youth Development Programs. **Prevention and Treatment**, 5, article 15.
- Cechini, T.B. (1998). An Interpersonal and Cognitive-Behavioral Approach to Childhood Depression: A School Based Primary Prevention Study. Dissertation Abstracts International: section-b **The Science and Engineering** 58 (12-B) 6803.
- Chan, M. (1999). LEAPing the Cultural Barrier: Life Education Comes to China. **Drugs: Education, Prevention and Policy**, Vol. 6, No.3, 327-332.
- Cheng, T.O. (1999). Teenage Smoking in China. **Journal of Adolescence**, Vol. 22, No. 5, 607-620.
- Clarizio, H.F. (1979). Primary Prevention of Behavioral Disorders in the Schools. **School Psychology Review**, Vol. 8, No. 4, 434-445.
- Coi, J.D., Watt N.F., ve ark. (1993). The Science of Prevention: A Conceptual Framework and Some Directions for a National Research Program. **American Psychologist**, Vol. 48, No.10, 1013-1022.
- Cole, E. (1995). Responding to School Violence: Understanding Today for Tomorrow. **Canadian Journal of School Psychology**, Vol 11, No. 2, 108-116.
- Conyne, R.K. (1987). **Primary Preventive Counseling: Empowering People and Systems. Accelerated Development**, Inc, Muncie, IN, USA.
- Conyne, R.K. (1994). Preventive Counseling. **Counseling and Human Development**. Vol. 27, No. 1, 1-10.
- Conyne, R.K. (1997). Educating Students in Preventive Counseling. **Counselor Education and Supervision**, Vol. 36, No.4, 259- 270
- Conyne, R.K. (2000). Prevention in Counseling Psychology: At Long Last, has the Time Now Come. **Counseling Psychologist**, Vol. 28, No. 6, 838-844.
- Cowen, E.L (1982). Primary Prevention: Children and the Schools. **Journal of Children in Contemporary Society**, Vol.14, No.2-3, 57-68.
- Cowen, E.L., Hightower, A.D., Pedro-carroll J.L. ve ark. (1996). **School Based Prevention for Children at Risk**. Washington DC: APA Pub.
- Cowen, E.L. (2001). The Use and Misuse of Some Positively Valenced Community Concept. **Community Mental Health Journal**, Vol. 37, No.1, 3-13.
- Crisp, A.H. (1986). The Integration of "Self-help" and "Help" in the Prevention of Anorexia Nervosa. **British Review of Bulimia and Anorexia Nervosa**, Vol.1, No.1, 27-39.
- Çulha, M. ve Dereli, A.A. (1987). Atılacaklık Eğitimi Programı. **Psikoloji Dergisi**. IV Ulusal Psikoloji Kongresi Özel Sayısı. Cilt 6 (21); 124-127.
- Cummings, C., and Haggerty, K.P. (1997). Raising Healthy Children. **Educational Leadership**, Vol 54, No. 8, 28-30.
- Daws, P.P. (1973). Mental Health and Education: Counseling as Prophylaxis. **British Journal of Guidance and Counselling**, Vol. 1 No.2, 2-10.
- Dinkmeyer, D. and Carlson, J. (2001). **Consultation: Creating School-Based Interventions**. Philadelphia, PA: Brunner-Rotledge Pub.
- Dinkmeyer D. and Dinkmeyer D. (1984). School Counselors as Consultants in Primary Prevention Programs. **The Personnel and Guidance Journal**, Vol. 62, No.8, 464-466.

- Dökmen Ü. (1994). **İletişim Çatışmaları ve Empati**. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Dube C.E., O'Donnell, J.F., and Novack, D.H. (2000). Communication Skills for Preventive Interventions. **Academic Medicine**, Vol. 75, No.7, 45-54.
- Dumont C.E. and McFadden J. (2003). Preventive Counseling in a Multicultural Society, In FD Harper, J McFadden (Eds) **Culture and Counseling: New Approaches**. (296-312), Boston: Allyn and Bacon.
- Durlak, J.A. (1997). Primary Prevention Programs in Schools. **Advances in Clinical Child Psychology**, Vol 19, 283-318.
- Durlak, J.A. and Wells A.M. (1997). Primary Prevention Mental Health Programs for Children and Adolescent: A Meta-Analytic Review. **American Journal of Community Psychology**, Vol. 25, No. 2, 115- 153.
- Durlak, J.,A. (1998). Common Risk and Protective Factors in Successful Prevention Programs. **American Journal of Orthopsychiatry**. Vol. 68, No. 4, 512-520.
- Elias, M.J., Bruene-butler L., Blum L. ve ark. (1997). How to Launch a Social and Emotional Learning Program. **Educational Leadership**, Vol. 54, No. 8, 15-19.
- Ergene, T. (1994). Sınav Kaygısı ile Başa Çıkma Programının Etkililiği. **3P Dergisi**, Cilt 2, sayı 1:1-9.
- Gerlicher, K. (1989). Prevention: Promising Goal or Illusory Task for the Child, Youth, and Family Counseling? **Praxis der Kinderpsychologie und Kinderpsychiatrie**, Vol. 38 , No. 2, 53-57.
- Gibson, R.L. and Mitchell M.H. (1995). **Introduction to Counseling and Guidance**, Fourth Ed. Upper Saddle River, N.J: Merril, Prentice Hall.
- Grave, R.D., DeLuca, L., and Campello, G. (2001). Middle School Primary Prevention Program for Eating Disorders: A Controlled Study with a Twelve-month Follow up Eating Disorders. **The Journal of Treatment and Prevention**, Vol. 9, No.4, 327-337.
- Grunbaum, J.A., Kann, .L, Kinchen, S.A. ve ark. (2002.) Youth Risk Behavioral Surveillance-United States 2001. **Journal of School Health**, Vol. 72, No. 8, 313-329.
- Hall, A.L. and Torres, I. (2002). Partnership in Preventing Adolescent Stress: Increasing Self-esteem, Coping, and Support Through Effective Counseling. **Journal of Mental Health Counseling**, Vol 24, No.2, 93-110.
- Hans, A.A., Jandrisevits, M.D., Theiler S.C., and Anders K. (2001). On Preventing Mental Disorders in School-age Children. **Prevention and Treatment**, 4.
- Hazell, P. (1993). Adolescent Suicide Clusters: Evidence, Mechanisms and Prevention. **Australian and New Zealand Journal of Psychiatry**, Vol. 27, No. 4, 653-665.
- Hazell, P. and King, R. (1996.) Arguments for and against teaching Suicide Prevention in Schools. **Australian and New Zealand Journal of Psychiatry**, Vol 30, No.5, 633-642.
- Johnson, D.B., Malone, J., and Hightowe,r A.D. (1997). Barriers to Primary Prevention Efforts in the Schools. **Applied and Preventive Psychology**, Vol.6, 81-90.
- Juntunen, C.L. and Atkinson, D.R. (2002). **Counseling Across the Life Span: Prevention and Treatment**. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Kalafat, J. and Ryson, D.M. (1999). The Implementation and Institutionalization of a School Based Youth Suicide Prevention Program. **Journal of Primary Prevention**, Vol.19, No. 3,157-175.
- Kiselica, M.S. and Baker, S.B. (1992). Prograsive Muscle Relaxation and Cognitive Restructing: Potential Problems and Proposed Solutions. **Journal of Mental Health Counseling**, Vol. 14, No. 2, 149-165.
- Kiselica, M.S. and Look, C.T. (1993). Mental Health Counseling and Prevention: Disparity Between Philosophy and Practice? **Journal of Mental Health Counseling**, Vol. 15, No.1, 3-14.
- Kleist, D.M. and White, L.J. (1997). The Values of Counseling: A Disparity Between a Philosophy of Prevention in Counseling and Counselor Practice and Training. **Counseling and Values**, Vol. 41, No. 2, 128-141.

- Korkut, F. (1996). İletişim Beceri Eğitimi Programının Liselilerin İletişim Becerilerini Değerlendirmelerine Etkisi. **3P Dergisi**, Cilt 4, Sayı. 3, 191-198.
- Kwan, P.C. (1992). On a Pedestal: Effects of Intellectual-giftedness and Some Implications for Programme Planning. **Educational Psychology**, Vol 12, No.1, 37-62.
- Lipsey, M.W. and Wilson, D.B. (1993). The Efficacy of Psychological, Educational and Behavioral Treatment. **American Psychologist**, Vol. 48, 1181-1209.
- Lloyd, C., Joyce, R., Hurry, J., and Ashton, M. (2000). The Effectiveness of Primary School Drug Education. **Drugs: Education, Prevention and Policy**, Vol 7, No.2, 109-126.
- Magyary, D. (2002). Positive Mental Health: A Turn of the Century Perspective. Issues in **Mental Health Nursing**, Vol 23, No. 4, 3331-3350.
- McWhirter, J.J., McWhirter, B.T., McWhirter, A.M., ve ark. (1998). **At-risk Youth: A Comprehensive Response**, 2nd Ed. Pacific Grove, CA: Brooks/cole Publishing Company.
- Mocan-Aydın, G. (2000). Western Models of Counseling and Psychotherapy Within Turkey: Crossing Cultural Boundaries. **Counseling Psychologist**, Vol. 28, No 2, 281-298.
- Moles, O.C. (1991). Guidance Programs in American High Schools: A Descriptive Portrait. **School Counselor**, 38; 163-177.
- Myrick, R.D. (1993). **Developmental Guidance and Counseling: A Practical Approach** 2nd ed. Minneapolis, MN: Educational Media Corporation.
- Newsome, D.W., Gladding, S. (2003). Counseling in Individuals and Groups in School. 209-230. In BT Erford (ed). **Transforming The School Counseling Profession**. Upper Saddle River N.J.: Merrill Prentice Hall.
- O'Neil, J. (1997). Building as Communities: A Conversation James Comer. **Educational Leadership**, Vol. 54, No. 8, 6- 10.
- Öğülmüş, S. (1993). Tahripçilik. **Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, Cilt 26, sayı 2, 587-592.
- Öğülmüş, S. (1996). Öğretmenlerin Okullardaki Tahripçilik (school vandalism) Olgusuna Karşı İdeolojik Yönelimleri III. **Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Program ve Bildiri Özetleri**, 178-179.
- Rohwer, J. (2001). Educational Programs Aimed at Primary Prevention. Robert M., Jacalyn J. (ed) **Eating Disorders in Women and Children: Prevention, Stress Management, and Treatment** (225-237) Boca Raton: CPC Press.
- Romano, J.L. and Hage S.M. (2000). Prevention and Counseling Psychology; Revitalizing Commitments for the 21st century. **Counseling Psychologist**, Vol.28, No. 6, 733-763.
- Santacreu-Mas, J., Frojan P., Maria X., ve ark. (1992). A Genesis Model of Drug Consumption: Development and Empirical Verification. **Analysis Modification de Conducta**, Vol.18, No. 62, 781-804.
- Sayı, I., Devrimci-Özgüven, H. (2002). Suicide and Suicide Attempts in Ankara in 1998: Results of the WHO/EURO Multicentre Study of Suicidal Behaviour. **Crisis**, Vol. 23, No.1, 11-16.
- Shaw, M.C. (1986). The Prevention of Learning and Interpersonal Problems. **Journal of Counseling and Development**, Vol. 64, No. 10, 624- 627.
- Shaw, M.C. and Goodyear, R.K. (1984). Prologue to Primary Prevention in Schools. **The Personnel and Guidance Journal**, Vol. 62, No.8, 444-446.
- Silbereisen, R.K. and Kastner, P. (1986). Substance Use Prevention in Adolescents: Theoretical Developmental Perspectives. **Eta Evolutiva**, No 24, 6-22.
- Sink, C.A. and Rubel, L. (2001). The School as Community Approach to violence prevention. In Sandhu A.S. (Ed) **Faces of Violence: Psychological Correlates, Concepts and Intervention Strategies**, (417-437) Huntington, N.Y.: Nove science Publishers.
- Steenberger, B.N. and Conyne, R.K. (1995). Prevention in College Health; Counseling Perspectives. **Journal of American College Health**, Vol. 43, No. 4, 157-162.
- Steiner, B.D. and Gest, K.L. (1996). Do Adolescents Want to Hear Preventive Counseling

- Messages in Outpatient Settings? **Journal of Family Practice**, Vol. 43, No.4, 375-381.
- Sümer, Z.H. and Aydın, G. (1999.) Incidence of Violence in Turkish Schools: A review **International Journal For The Advancement of Counselling** Vol. 21, 335-347.
- Sveen, R.L. and Denholm, C. J. (1997). Testing the Theoretical Fit of an Abseiling Harness: A Study of an Australian Primary and Secondary Prevention Program. **Journal of Primary Prevention**, Vol. 18, No.2, 213-225.
- T.C. Resmi Gazete, 17.04. 2001 Tarih ve 24376 sayılı.
- Tingle, L.R. (2002). Evaluating of the North Carolina "Baby Think It over" Project. **Journal of School Health**, Vol.72, No. 5, 178-184.
- Tuncer, M. (2002). Tombul Çocuk Sağlıklı Değildir. 7 Ekim 2002 Milliyet gazetesi.
- Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği. (2000). **Psikolojik Danışma ve Rehberlik Alanında Çalışanlar İçin Etik Kurallar**. 4.baskı, US-A Yayıncılık Limited şirketi, Ankara.
- Vera, E.M. (2000). A Commitment to Prevention Work in Counseling Psychology **Counseling Psychologist**, Vol.28, No. 6, 829-837.
- Villena, J. and Castillo, M. (1999). The Primary Prevention of Eating Disorders. **Anuario de Psicología**, Vol. 30, No.2, 131-143.
- Voltan, N. (1980). Grupla Atılganlık Eğitiminin Bireyin Atılganlık Düzeyine Etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi.
- Walker, Z. and Townsend, J. (1998). Promoting Adolescent Mental Health in Primary Care: A Review of the literature. **Journal of Adolescence**, 21 621-634.
- Webb, J.T. (1993). Nurturing Social-emotional Development of Gifted Children. Heller, Kurt A. (Ed); Moenks, Franz J. ve ark. (Ed) **International Handbook of Research and Development of Giftedness and Talent**. (pp. 525-538). Elmsford, NY, US: Pergamon Press, Inc.
- Weinhold, B.K. and Weinhold J.B. (2000). **Conflict Resolution**. Denver, Colorado:Love Publishing Company.
- Weissberg, R.P. (1990). Support for School-based Social Competence Promotion. **American Psychologist**, 45 (8); 986-988.
- Weissberg, R.P. and Douglas, B. (1997). A Meta-analytic Review of Primary Prevention Programs for Children and Adolescent: Contributions and Caveats. **American Journal of Community Psychology**, 25 (2) 207-215.
- Wetzig, D.L. (1990). Sex-role Conflict in Female Athletes: A Possible Marker for Alcoholism. **Journal of Alcohol and Drug Education**, Vol .35, No.3, 45-53.
- Winett, R.A. (1998). Prevention: A Proactive-Developmental-ecological Perspective. Ollendick, Thomas H. (Ed); Hersen, Michel (Ed). (1998). **Handbook of Child Psychopathology** (3rd ed.). (pp. 637-671). New York, NY, US: Plenum Press.
- www.meb.gov.tr
- Yılman, M. (1996). Orta ve Yüksek Öğrenim Gençliğinde Keyif Verici Zehirli Madde Kullanımı. **III. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Özet Kitabı**, 5-7 eylül 1996, Bursa.
- Zins, J.E. (2001). Examining Opportunities and Challenges for School-based Prevention and Promotion: Social and Emotional Learning as an Exemplar. **Journal of Primary Prevention**, Vol. 21, No. 4, 441-446.
- Yazarın E-mail adresi f.korkut@uncg.edu, korkutfidan@yahoo.com Yazışma adresi UNCG, College of Education CED Department. Greensboro, NC, 27402-6170, USA